

13 Maart 1900 het die kommando uit die Kaapkolonie in die Vrystaat teruggetrek. Hefer het met die burgers van Rouxville 'n agterhoedegeveg gelewer by die oorsteek van die Oranjerivier by Aliwal-Noord. Hy het daarna onder luitenant Keuleman van die Vrystaatse artillerie deelgeneem aan generaal C.R. de Wet se veldtogte in Maart-Julie 1900, onder meer die aksies by Sannaspost op 31 Maart 1900, Dewetsdorp op 4 April, waar 'n groot Britse afdeling hom oorgegee het, die stasie Roodewal op 7 Junie, waar die boere enorme buit aan goedere verkry het, en die stryd in die Noordoos-Vrystaat rondom Bethlehem in Junie en Julie. By die gevegte om Bethlehem raak die ammunisie van die twee Kruppkanonne van Hefer se afdeling gedaan en Britse granaat dood 7 van die 10 trekperde. Die kanonne moet prysgegee word en onder leiding van kommandant J.G. van Ham stoot die Boere hulle van 'n krans af. Van Ham bevorder daar die 18-jarige Willie Hefer van sersant tot luitenant, so vermeld Willie met geregverdigde trots op p.255 in sy oorlogsherinneringe.⁹⁾

Na die besetting van Bethlehem deur die Britte wyk die Vrystaatse kommando's binne die Brandwaterbekken, dit is die omgewing van Fouriesburg. Weens die gevaar van omsingeling trek De Wet met die Vrystaatse regering en 'n groot kommando daar op 15 Julie snags weer uit. Willie bly agter en word by die verdediging van Slabbertsnek op 27 Julie in die heup geskiet en deur die Britte gevang. Hy sien by Fouriesburg die gekapituleerde burgers van generaal Marthinus Prinsloo wat hom op 30 Julie 1900 oorgegee het. Na sy bewering word hy sonder enige geneeskundige behandeling na Kaapstad gestuur, as aangeklaagde beskou. Hy wys daar die gebruiklike aanbod om National Scout by die Britte te word, van die hand, word nietemin nie gevonnissen nie en op die skip 'Bavarian' in Kaapstad geplaas. Daar kry hy volgens sy bewering die eerste mediese behandeling. Met ander krygsgevangenes word hy na Ceylon gestuur. Die 'Bavarian' het tevore Britse militêre na Suid-Afrika vervoer en was baie vuil en vol ongedierte. Na ses weke in die Mont Laviniahospitaal word hy in die kamp Dyatalawa geplaas. Na 'n vegparty met 'n Britse wag is hy na die halwe strafkamp Ragama oorgeplaas.¹⁰⁾

Hy vertel op p.262 oor sy ontsnapping met Tielie Roos en Louis Hirschland uit Ragama deur 'n vuilwaterkoker en oor die graaf van 'n tunnel uit sy hut onder die draadheining na buite die kamp, maar sy mededelings stem nie ooreen met ander, geverifieerde berigte nie en sy besonderhede lyk ontleen aan ander ontsnappingspogings te wees. Hy beweer dat hy na sy herarrestasie tronkstraf in die Welikadagevangenis te Colombo moes ondergaan.

Hy was een van die Onversoenlikes in Ceylonese kampe wat geweier het om die verklaring van trou aan die Britse koning af te lê na die Vrede van Vereeniging en is met 19 andere, on-

der wie J.G. van Ham, na die Welikadagevangenis gestuur. Soos eerder berig is, het Hendrik Pieter Geldenhuys in Colombo gesterf. Die 19 origes het in Maart 1903 van Ceylon na Java gemigreer. Hulle het gesamentlik op 'n plaas by Lembang melkveeteelt, hoenderboerdery, byery en tuinbou uitgeoefen en die plaas Vrijheidslust genoem. Hefer beskryf in kleurryke taal die optrede van die Onversoenlikes teen die Britse outoriteite-waarskynlik oordrewe -, die reis op die Franse skip 'La Seyne' van Colombo na Tandjong Priok, die hawe van Batavia, die luis-terryke ontvangs by hul aankoms en die hartlike samewerking op Vrijheidslust, maar hy swyg oor die onderlinge rusie op die plaas en die aanleiding vir hul uiteengaan. Hy het saam met Van Ham in 1904 na Nederland vertrek, Nederland, Duitsland en Frankryk besoek en teruggegaan na Oos-Indië. Tot einde Mei 1905 werk hy by die spoorweë op Sumatra. Sy verlange na Suid-Afrika het blykbaar te sterk geword en hy gaan terug na dié land. Op 13 September 1905 kom hy per skip in Lourenco Marques aan. Hy reis na sy familie op Burgersdorp. Oor aflegging van die verklaring van trou vermeld hy niks nie. Sy vader het as stryder in die oorlog omgekom en dié se graf is nie gevind nie. Van sy verdere lewe is my niks bekend nie.

In 1940 publiseer hy sy oorlogsherinneringe. Ons dank daaraan die uitvoerigste, hoewel hier en daar opgesmukte en onbetroubare verslag oor die Onversoenlikes op Ceylon en hul reis na en vestiging op Java.⁹⁾

Edward John Tremlett

Daar is min oor hom bekend. Hy is gebore in of omstreeks 1869 van Britse ouers, was speurder by die polisie van die Zuid-Afrikaansche Republiek in Johannesburg en het hom by die uitbreek van die oorlog in Oktober 1899 by die veldkornetskap Johannesburg onder veldkornet Lombard aangesluit. Hy is tot luitenant bevorder en op 18 Junie 1900 in Johannesburg gevang en na Ceylon gestuur.¹¹⁾ Hy sluit hom aan by die Onversoenlikes onder kommandant J.G. van Ham en volg hom na Java. Hy belas hom op die plaas Vrijheidslust wat deur 18 Afrikaner-oudkrygsgevangenes van Ceylon behartig word, met die hoenderboerdery. Tydens die onenigheid wat spoedig na hul vestiging in April 1903 onder hulle uitbreek het, deel hy in die kwaai gerugte wat oor hulle versprei is. Die koerant "Het Nieuws van den dag" te Batavia het in Januarie 1904 Van Ham kort na sy af-danking as hoof ondervra en die vuil was van Vrijheidslust openbaar gemaak.¹²⁾ Ons lees in die koerant: "De hoenderparkman Tremlett, vroeger detective in Transvaalschen dienst en door de Engelschen met den strop bedreigd als hij in Zuid-Afrika kwam, kreeg veel eieren en ook kuikens van zijn gevederde vrienden, maar verkocht die en wendde het daarvoor bekomen geld

naar eigen inzichten aan zonder er de algemeene kas van te laten profiteeren." Ons moet by hierdie verwyf van Van Ham daaraan dink dat Van Ham hom kwalik neem dat hy hom by die kongsie (belangegroep) van J.R. Bothma wat Van Ham ontslaan het, aangesluit het.

Na die uiteengaan van die Onversoenlikes en die verlatting van Vrijheidslust in 1904 het Tremlett kleinboer by Lembang geword. Sy plaas was klein. Visker vermeld hom in 1934 as landbouer, daarna nie meer nie.¹³⁾ Volgens 'n bekende van hom¹⁴⁾ is hy tussen 1934 en 1940 oorlede. Hy is getroud met 'n dogter van 'n huisarts in Den Haag wat blykbaar met haar broer na Java getrek het. Haar vriende het haar tante BÉ Tremlett genoem. Die plek van haar plasie het Kajoe Ambon (Ambonese hout) geheet. Die Japanse besetter het haar in 1942-45 in 'n vrouekamp geïnterneer. Soos die meeste geïnterneerdes het sy al haar besittings buite die kamp verloor en na die oorgawe deur Japan op 15 Augustus 1945 het sy die kamp verlaat en tydelik by die familie van boer Nagel op hul plaas by Lembang gebly totdat hulle die plaas verlaat het weens die dreiging van die pemoeda's (Indonesiese terroriste) in die bersiaptyd. Sy het na Nederland getrek en is daar oorlede.¹⁴⁾ Dit is nie bekend of sy kinders gehad het nie.

Cornelis Janse Uys, 1877-1944.

Hy was een van die talryke lede van die groot Uysfamilie met die doopname Cornelis Janse. Hy is gebore in 1877 en 22 jaar oud toe hy in Oktober 1899 op kommando gegaan het. In die oorlog is hy tot luitenant bevorder. Hy is nie geïdentifiseer op die "Alphabetical Roll of the Prisoners of War in Ceylon, 30 November 1901", en geen besonderhede van sy kommando en gevangename is bekend nie. Hy is by sy aankoms op Ceylon in die kamp Dyatalawa geplaas. As een van die Onversoenlikes het hy kommandant J.G. van Ham in Maart 1903 van Ceylon na Java vergeesel en hom saam met hulle op die plaas Vrijheidslust by Lembang wat hulle aangê het, gevestig. Hy het in die onenigheid onder die Afrikaners op dié plaas kant vir Van Ham as hoof gekies. Toe Bothma Van Ham as hoof afgedank en opgevolg het, het hy met Van Ham spoedig Vrijheidslust verlaat. Hy het hom in die bergdorp Pengalengan, 30 km suid van Bandoeng, gevestig. In die volgende dekades het ook daar Europese veeteelt en akkerbou ingang gevind. Hy het uiteenlopende besighede uitgeoefen, sommige geslaag, andere nie. Hy word in 1906-11 as transportondernemer vermeld; hy het toe vragouto's gekoop om hulle te verhuur. Van Ham het tussen 1904 en 1910 as ingenieur in Delft, Nederland, afgestudeer en na Java teruggegaan waar ook hy uiteenlopende betrekkinge beklee het. Hy het Uys geld geleen om verhuurouto's te koop en in 1911 'n vennootskap met Uys aangegaan om 'n winkel op Pengalengan, 'n broodbakkerij en slagtery

Cornelis Janse Uys by 'n bantengbul (buffel) wat hy op 16 September 1928 geskiet het in die bergland by Madjenang in die afdeling Zuid-Banjoemas op Midde-Java; foto vir Cornelis se broer Thys Uys
Foto afkomstig van Mev. J.W. Prinsloo gebore Uys

C.J. Uys en 'n gas, Mevrouw Hoff, voor die restaurant van Uys se berghotel te Pengalengan op 23 Oktober 1933; foto vir Uys se peetdogter Johanna Wilhelmina Uys, nou Mevrouw Prinsloo.
Foto afkomstig van Mev. J.W. Prinsloo gebore Uys

te open.¹⁵⁾ Dit is merkwaardig dat Van Ham omstreeks 1911-14 werknemer op die selfde plantasie as Uys was en ek twyfel.

Daarna het Uys plaasgrond by die kampong Bodjong Waroe, nogal ver van Pengalengan, in erfpag van die goewerment gepag om te gaan boer met beeste en aartappels. Hy het daar ook 'n posagentskap beklee. Maar hy het die boerdery afgeskeep en toe Van Ham met sy gesin in 1922 met verlof in Nederland was, het die outoriteite op Java hom getelegrafeer dat die erfpag beëindig sou word indien die grond nog langer ongebruik bly lê. Van Ham het dadelik na Java teruggegaan en die boerdery van Uys oorgeneem en behartig tot sy oorlyde in 1932. Dit is onbekend of die plaas toe voortgesit is - waarskynlik nie.

Inmiddels het Uys weer ander sake aangepak. Hy word in 1927 en 1929 vermeld as inspekteur van die versekeringsmaatskappy Arnhem te Pengalengan.¹⁶⁾ In die jare '30 het hy 'n hotel op dié dorp gedryf. Volgens foto's wat hy omstreeks 1938 na sy familie in Suid-Afrika gestuur het, was hy toe die tevrede besitter van 'n groot, mooi huis met die vriendelike landhuisstyl wat in die begin van ons eeu in Nederland gewild was,¹⁷⁾ en 'n redelik groot hotel met kolomme in die voorgewel. Daar het hy gaste geherberg uit die vogtigwarm kusgebied met die stede Batavia en Semarang, wat vakansie wou geniet in die bergklimaat met koel nagte.

Hy het nie getrou omdat hy geen geskikte blanke vrou kon vind nie. Hy het 'n inlandse huishoudster met die naam Soeti gehad. Hy was lief vir sy familie in Suid-Afrika en het hartlike briewe gestuur na sy niggie Johanna Wilhelmina, dogter van sy broer Matthys Johannes (1878-1966) op sy plaas by Memel in die Vrystaat toe sy getrou het met mnr. W.J. Prinsloo op Bloedrivier in Desember 1938 tydens die herdenking van die veldslag. Foto's wat hy gestuur het, toon hom as 'n wakker oubaas saam met gaste, of op 'n jagtog by 'n geskote buffel.

Toe die Japanners in 1942 Oos-Indië beset het, is Uys met talle ander blankes deur hulle na 'n interneringskamp gestuur. Hy het die wrede Japanse besetting helaas nie oorleef nie. Hy is in 1944 aan koors, 'n algemeen vermelde en niksseggende doodsoorsaak, oorlede. Hy het geen kinders nagelaat nie.¹⁸⁾

Johannes R. Bothma.

Na bewering was hy 'n kleinseun van Stephanus Bothma of Abraham Carel Bothma, twee grensboere in die Oos-Kaapkolonie wat met drie ander rebelle op 9 Maart 1816 te Slagtersnek opgehang is. Blykbaar het hy hul rebelse gees geërf. Ek weet nie waar en wanneer hy gebore is en die Britte hom krygsgevangene het nie.¹⁹⁾ Hy het beweer dat hy van 'n skip met krygsgevangenes ontsnap en na land geswem het - dit moet in Tafelbaai of Valsbaai wees; hy is egter spoedig na sy aankoms op die

land weer gearresteer en na 'n kamp op Ceylon gestuur. Sy ontvlugting is nie deur ander bronne bevestig nie. Hy het met 17 ander Onversoenlikes kommandant J.G. van Ham van Ceylon na Java vergesel. Oor sy optrede op die plaas van die 18 Onversoenlikes by Lembang, deur hulle Vrijheidslust genoem, is hierbo reeds berig. Hy was die byehouer op die plaas, maar kwaai gerugte was in omloop dat hy meer dikwels in Bandoeng as op Vrijheidslust was. Die koerant "Het Nieuws van den dag van Nederlandsch-Indië" skryf oor die uiteengaan van die Afrikaners op Vrijheidslust: "De splitsing had plaats wegens oneenigheid en een der voornaamste oorzaken was het voortdurend afwezig zijn van den ymker (byehouer) Bothma in Bandoeng..."²⁰⁾ Hy het in Desember 1903 saam met vier ander Afrikaners, Tremlett, Corbitt, Smit en Prinsloo, Van Ham as hoof van die onderneming afgedank en homself as hoof uitgeroep, maar geen kans gesien om die Afrikaners by mekaar te hou en die bedryf voort te sit nie. Hy het kleinboer by Lembang geword. Volgens Visker het hy tussen 1904 en 1906 getrou met mej. C.S. Lamb, in 1908 was hy ongetroud, in 1910 hertrou met mej. H. Langenberg, in 1917 weer ongetroud. In 1927 was sy seun John medewerker op sy plaas. Dié seun was toe 17 jaar, dus omstreeks 1910 gebore toe Bothma getroud was met mej. H. Langenberg. Ook in 1934 het vader en seun saam geboer. Daarna is niks oor hulle bekend nie.²¹⁾

John Francis Corbitt

Na bewering is hy van Britse geboorte en omstreeks 1883 gebore. Hy het in Germiston, destyds Elandsfontein genoem, gewoon en hom by die uitbreek van die oorlog in Oktober 1899 by die veldkornetskap van dié dorp aangesluit. Hy is 17 jaar oud gevang by Farrar's Farm op 30 Mei 1900 en na Ceylon gestuur.²²⁾ Hy het saam met Willem van Zyl uit die kamp Dyatalawa ontsnap, maar hulle is spoedig weer op Ceylon gevang. Met ander Onversoenlikes het hy kommandant J.G. van Ham na Java gevolg en hom op die plaas Vrijheidslust by Lembang gevestig. Hy was een van vier Afrikaners op dié plaas wat kant teen Van Ham as hoof en vir J.R. Bothma as opvolger van Van Ham gekies het. Na die verlatting van Vrijheidslust deur die Afrikaners in 1904 word hy werknemer op plantasies op Java. In 1910 was hy op die plantasie Goewa te Poerwokerto, in dieselfde jaar op die plantasie Modjo Ardjo by Malang op Midde-Java, in 1922 op 'n ongenoemde plantasie. Na 1927 word hy nie meer genoem nie. Dit is onbekend of hy getrou het.²³⁾

Hendrik Petrus Geldenhuys.

Daar was ten minste twee burgers met dié naam krygsgevangene in 'n kamp op Ceylon. Die eerste is H.P. Geldenhuys, gevangenner 23 668, in 1901 53 jaar oud, in 1899 woonagtig op

die plaas Roodebank by Standerton, Suid-Transvaal, gevang by Oudehoutsdraai - 'n my onbekende plek - op 4 Oktober 1901. Die tweede is H.P. Geldenhuys, gevangenner 13 783, in 1900 62 jaar oud, in 1899 woonagtig op die plaas Hartebeestfontein by Vrede in die Noordoos-Vrystaat, gevang by Boschfontein - 'n my onbekende plek - op 3 September 1900. Volgens Rooikruislyste, briewe en sy kinders en kleinkinders is hy op 21 Mei 1904 in Colombo oorlede en begrawe.²⁴⁾

Hierdie inligting stem ten dele ooreen met inligting deur Willie Hefer en glad nie met dié deur Visker nie. Hefer berig op p.268 dat Geldenhys en Japie van Straaten weens siekte uit die gevangenis Welikada in Colombo na die hospitaal oorgeplaas is. Sy gesondheid was te sleg om met die ander Onversoenlikes van Ceylon na Java te reis. Hy is in Colombo oorlede en begrawe. Hefer skryf op p.274 oor hom: "Oorspronklik was hy Kolonialer (d.w.s. afkomstig uit die Kaapkolonie), maar toe die oorlog uitbreek was hy reeds 'n welaf man met twee plase in die distrik Ermelo. Op ongeveer 75-jarige ouderdom neem hy die wapen op teen die vyand van sy volk. Gedurende die oorlog het hy in die veld reeds afgegee sy enigste twee seuns. In die konsentrasiekampkerkhof lê sy oorlede vrou en enigste drie dogters. Hy is toe die laaste van die huisgesin wat die eer het om die stryd teen Mammon voort te sit, en dit doen hy tot die dag van sy dood op 78-jarige leeftyd..."²⁵⁾

In Hefer se berig stem slegs die oorlyde van H.P. Geldenhuys ooreen met die bovermelde amptelike berigte; moontlik het Hefer 40 jaar later nie alle feite noukeurig onthou nie. Visker se mededeling dat Geldenhuys op Java aangekom het en nog in 1921 daar vermeld word, kan nie waar wees nie.²⁶⁾

Frederik Carel Hefer.

Hy was 23 jaar oud toe hy in 1900 gevang is, dus omstreeks 1877 gebore. Hy was 'n seun van Frederik Carel Hefer (senior), wat by sy gevangename in 1900 52 jaar oud was. F.C. Hefer junior was 'n kleinneef van Willie Hefer en ouer. Hy het by sy vader op die plaas Daggafontein by Bloemfontein gewoon. By die uitbreek van die oorlog in Oktober 1899 het vader en seun Hefer hulle by die veldkornetskap Moroka aangesluit. Hulle was onder die omstreeks 4500 Vrystaatse burgers wat deur generaal Marthinus Prinsloo op 30 Julie 1900 by Fouriesburg in die Brandwaterbekken aan die Britte oorgegee is.²⁷⁾ Hulle is na 'n kamp op Ceylon gestuur. Na die Vrede van Vereeniging in 1902 het F.C. Hefer senior na Suid-Afrika teruggegaan, indien hy in lewe was, maar sy seun wou die verklaring van trou aan die Britse koning nie aflê nie en het hom by die Onversoenlikes onder kommandant J.G. van Ham aangesluit en hom van Ceylon na Java gevolg. Hy het hom saam met 17 ander Onversoenlike Afrikaners op die plaas Vrijheidslust by Lembang gevestig. By die onenigheid onder hul-

le het hy met C.J. Uys en Willie Hefer die kant van J.G. van Ham as hoof gekies. Hulle het Vrijheidslust verlaat toe Bothma Van Ham afgedank en as hoof opgevolg het. Hy was in 1908 werknemer op die plantasie Dardjad by Garoet, 40 km suidoos van Bandoeng, en in 1913 kleinboer op Wes-Java. Hy word die laaste maal vermeld in 1932, nog as kleinboer. Dit is onbekend of hy getroud was.²⁸⁾

Arnold Francis O'Brien.

Hy was in 1900 19 jaar oud, dus gebore in of omstreeks 1881. Hy woon in 1899 op Kroondal, dorp van Duitsers by Rustenburg in Wes-Transvaal. In Oktober 1899 sluit hy hom aan by die veldkornetskapskap Hexrivier, 'n wyk van Rustenburg. Hy is op 30 Mei 1900 in of by Johannesburg kort na die Britse besetting van dié stad gevang en na Ceylon gestuur.²⁹⁾ Hy het as een van die 20 Onversoenlikes kommandant J.G. van Ham in 1903 van Ceylon na Java gevolg en hom saam met hulle op die plaas Vrijheidslust by Lembang gevestig. Na die uiteengaan van die Onversoenlikes en die verlating van Vrijheidslust in 1904 was hy kleinboer te Tjisaroea in 1906, werknemer op die plantasie Djasinga by Tonjo op Wes-Java in 1908, administrateur (dit is bestuurder) aldaar in 1911. Hy woon in 1913 te Pengalengan en was in 1917 werknemer op die plantasie Hanggoen by Buitenzorg (tans Bogor genoem) en in dié jaar vermeld as getroud met mej. F.E. Stuts. Hy is in 1927 as ongetroud vermeld. Hy word eerste employee op die plantasie Tjiliwoeng by Buitenzorg.³⁰⁾

Visker verloor sy spoor na 1934. Hy het die Japanse besettingstyd 1942-45 in of buite die interneringskampe oorleef. Nederlanders uit Oos-Indië het my berig dat hy een van twee blanke boere was wat na die oordrag in 1949 van die soewereiniteit aan die Republiek Indonesia van Java na Wes-Nieu-Guinea - destyds nog Nederlandse gebied - gegaan het om daar te boer. Hy is in 1960 te Manokwari op Nieu-Guinea oorlede.

Uit sy leidende poste op plantasies en sy poging om op die grotendeels onontginde Nieu-Guinea (tans Wes-Irian genoem) 'n nuwe bestaan te skep blyk dat hy meer inisiatief as die meeste ander Afrikaners in Oos-Indië getoon het.

Matthys Johannes Olivier.

Hy was by sy gevangename op 30 Julie 1900 19 jaar oud, dus is gebore in of omstreeks 1881. Sy adres was in 1899 Zastron by Rouxville in die suidoostelike Vrystaat. Hy het hom in Oktober 1899 aangesluit by die veldkornetskapskap Rouxville. Hy was een van die ongeveer 4500 Vrystaters wat hulle op 30 Julie 1900 oorgegee het by Fouriesburg in die Brandwaterbekken, en is as krygsgevangene na Ceylon gestuur.³¹⁾ Hy is een van die Onversoenlikes wat in 1903 met kommandant J.G. van Ham van Ceylon na Java trek en hulle op die plaas Vrijheidslust by Lembang

vestig. Na die uiteengaan van die Afrikaners en die verlating van Vrijheidslust in die begin van 1904 word hy kleinboer by Lembang en is as sodanig in 1906 op Tjisarooa woonagtig. In 1908 is hy werknemer op die groot plantasie Malabar, in 1913 op die plantasie Tanara by Pengalengan. Hy word in 1917 vermeld as getroud met mej. C.A. Brüning, 'n familielid - miskien 'n dogter - van 'n boer by Pengalengan. Hy was in 1921 werknemer op die plantasie Pandan Aroem en is daar nog in 1929. Na 1932 is hy nie meer vermeld nie.³²⁾ Volgens Willie Hefer het hy na Suid-Afrika teruggegaan.³³⁾

H.F. Prinsloo.

Hy is nie gevind in die "Alphabetical Roll of the Prisoners of War in Ceylon, 30 November 1901" nie. As Onversoenlike het hy in Maart 1903 kommandant J.G. van Ham van Ceylon na Java vergesel en hom gevestig op die plaas Vrijheidslust wat hulle by Lembang gestig het. Hy skaar hom by J.R. Bothma nadat Bothma in Desember 1903 Van Ham as hoof afgedank en hom opgevolg het. Na die verlating van Vrijheidslust in die begin van 1904 word hy werknemer op plantasies. Hy word in 1913 genoem as Fick H. Prinsloo ("Frikkie") en as getroud met mej. E. Horst. Hy is in 1917 werknemer op die plantasie "P en T-landen" by Soebang op Wes-Java en in 1921 werknemer op die plantasie Babajang by Renden. Hy is in 1925 oorlede. Sy weduwee E. Horst het haar in Tjilatjap, die enigste haweplaas aan die suidkus van Java, gevestig en word na 1929 nie meer vermeld nie.³⁴⁾

H.F. (Tielie) Roos.

Hy is nie op die "Alphabetical Roll of the Prisoners of War in Ceylon, 30 November 1901" gevind nie. Oosthuizen berig na sy verhaal oor die ontsnapping van krygsgevangene J.L. de Villiers (as 'n Indiër verkleed uit 'n kamp by Trichinopoly in Voor-Indië na die Franse kolonie Pondicherry): "Tielie Roos en Japie van Straaten het 'n soortgelyke ontsnapping probeer en elkeen in die mondering van 'n Indiër probeer wegkom. Die vermomming het hulle gehelp om uit die kamp (op Ceylon) te kom en met 'roll call' het hulle maats op hulle plekke gaan staan om hulle 'n beter kans te gee om weg te kom. Hulle kon egter nie daarin slaag om die kus te bereik nie en is aangekeer en terug kamp toe geneem."³⁵⁾

Roos het met die ander Onversoenlikes van Ceylon na Java getrek en hom met hulle op die plaas Vrijheidslust gevestig. Hy het na die verlating van Vrijheidslust in die begin van 1904 kleinboer by Lembang geword en is in 1906 as sodanig vermeld. Na 1908 word hy nie meer genoem nie³⁶⁾ en verdwyn hy in die onbekendheid.

Johannes van Rooyen.

Jannie van Rooyen is nie gevind op die "Alphabetical Roll of the Prisoners of War in Ceylon, 30 November 1901" nie. Miskien het hy na die datum in 'n kamp op Ceylon aangekom. Ook na 30 November 1901 is groot aantalle republikeinse burgers gevange geneem en na oorsese kampe gestuur. Hy was een van die Onversoenlikes wat onder leiding van kommandant J.G. van Ham van Ceylon na Java geëmigreer en hulle saam op die plaas Vrijheidslust by Lembang gevestig het. Hy word na die verlating van Vrijheidslust vermeld as landbouer by Lembang in 1904 en 1906 en ontbreek na 1908.³⁷⁾ Volgens Willie Hefer het hy na Suid-Afrika teruggegaan.³⁸⁾ Verder is my niks van hom bekend nie.

Petrus Lafras Smit (of Smidt).

"Mot" Smit, soos Willie Hefer hom noem,³⁹⁾ is gebore omstreeks 1875 en het in 1899 gewoon op die plaas Weltevreden by Carolina in Transvaal. Hy het hom 24 jaar oud in Oktober 1899 aangesluit by die kommando Carolina en is gevang by Tweefontein op 5 Augustus 1901.⁴⁰⁾ Ek weet nie watter Tweefontein hierby bedoel is nie, want daar is meer plekke met dié naam. Hy is na 'n kamp op Ceylon gestuur en het met die ander Onversoenlikes onder leiding van kommandant J.G. van Ham van Ceylon na Java getrek. Hy het hom saam met hulle in April 1903 op die plaas Vrijheidslust by Lembang gevestig. Hy skaar hom by J.R. Bothma nadat Bothma in Desember 1903 Van Ham as hoof afgedank en opgevolg het. Na hul verlating van die plaas in die begin van 1904 word hy as landbouer, d.w.s. kleinboer, by Lembang vermeld. Volgens Willie Hefer het hy teruggegaan na Suid-Afrika.⁴¹⁾

Jacobus F. van Straaten.

Daar was drie gevangenes met dié naam op Ceylon volgens die "Alphabetical Roll of the Prisoners of War in Ceylon, 30 November 1901", te wete no. 6499, op die skip 'Catalonia' in Colombo op Ceylon aangekom, no. 7815, op die 'Ranee' aangekom, en no. 9296, op die 'Mongolian' aangekom. Watter een van hierdie drie 'n Onversoenlike was, is nie vas te stel nie. Volgens die "Alphabetical Roll" was no. 9296 by sy gevangename 31 jaar oud, dus gebore in of omstreeks 1869. Hy woon in 1899 op die plaas Brakvlei by Winburg en sluit hom in Oktober 1899 aan by die kommando Winburg. Hy is saam met 4500 ander Vrystaters op 30 Julie 1900 by Fouriesburg in die Brandwaterbekken gevang en na Ceylon gestuur.

Volgens Willie Hefer was ene Japie van Straaten een van die Onversoenlikes. Weens sy slegte gesondheid is hy na die Vrede van Vereeniging na die hospitaal gestuur,⁴²⁾ al dan nie na 'n verblyf in die gevangenis Welikada te Colombo. Hy het

kommandant J.G. van Ham van Ceylon na Java vergesel, maar by sy aankoms in Batavia moes hy na die hospitaal. Daar is hy na 'n kort tyd oorlede. Die regering van Oos-Indië het sy begrafnis in Batavia betaal. Volgens Hefer was dit 'n groots begrafnis.⁴³⁾

Jacob Johan Strating.

Japie Strating was in 1900 27 jaar oud, dus gebore in of omstreeks 1873. Hy woon in 1899 op die plaas Leeuwpan by Winburg in die Oranje-Vrystaat en sluit hom in Oktober 1899 aan by die kommando Winburg. Hy word saam met ongeveer 5000 burgers gevang by Paardeberg op 27 Februarie 1900 toe generaal P.A. Cronjé hom met sy leër daar oorgee. Strating is nie soos die meeste van sy lotgenote na Sint Helena gestuur nie, maar later na Ceylon.⁴⁴⁾ Hy het in Maart 1903 met ander Onversoenlikes onder leiding van kommandant J.G. van Ham van Ceylon na Java gemigreer en hom saam met hulle op die plaas Vrijheidslust by Lembang gevestig. Nadat hulle Vrijheidslust in die begin van 1904 verlaat het, is sy besigheid onbekend. Visker deel oor hom slegs mee: "Strating, J.J., in 1904 aangegeven als 'Transvaler' tot in 1910. Daarna komt alleen zijn naam voor, zonder verdere gegevens, tot en met 1923. Ontbreekt na 1925."⁴⁵⁾ Volgens Willie Hefer het hy na Suid-Afrika teruggegaan en is hy voor 1940 daar oorlede.⁴⁶⁾

Johannes D. de Villiers.

Jannie de Villiers was in 1900 37 jaar oud, dus gebore in of omstreeks 1863. Hy woon in 1899 op Senekal en het hom waarskynlik by die kommando Senekal in Oktober 1899 aangesluit. Hy is op 5 September 1900 op dié dorp gevang en na Ceylon gestuur.⁴⁷⁾ Hy het as een van die Onversoenlikes onder leiding van kommandant J.G. van Ham in Maart 1903 van Ceylon na Java geëmigreer en hom saam met hulle op die plaas Vrijheidslust by Lembang gevestig. Na hul verlatting van dié plaas in die begin van 1904 word hy werknemer op die plantasie Pandaglan; in 1906 is hy as sodanig vermeld. Hy word in 1908 genoem as bibitplanter te Tjimahi by Bandoeng, d.w.s. hy het saailinge van rys, suikerriet of tabak en/of ander gewasse gekweek, vermoedelik om te verkoop. Van 1910 tot 1921 word hy sonder besonderhede vermeld. Sy naam ontbreek na 1925.⁴⁸⁾ Volgens Willie Hefer het hy na Suid-Afrika teruggegaan en is hy daar voor 1940 oorlede.⁴⁹⁾

Die drie Onversoenlikes op die Generaal-de-Wetplaas.

Die laaste drie Onversoenlikes is Louis Hirschland en die broers Willem Gerhardus en Christoffel Johannes van Zyl, die drie grondlêers van die Generaal-de-Wetplaas te Tsjisaroea by Lembang. Hulle was onteenseglik die suksesvolste van alle Afrikaners in Oos-Indië met uitsondering van Theodor Christoph Sandrock. Maar hulle was meer, naamlik die baanbrekers van die

melkye- en stoetyeteelt in Oos-Indië. Hul opkoms, voorspoed en ondergang sal in die volgende bydrae bespreek word. Daarop vooruitlopend eindig ek die onderhawige bydrae met 'n sitaat uit Oosthuizen se meermale aangehaalde werk:

"So het die gordyn gaandeweg oor die lotgevalle van die laaste bittereinders gesak. Onder vreemdes het hulle 'n heenkome gevind, onder onbekende toestande het hulle in vreemde wêrelddele opnuut baanbrekerswerk gedoen. Deur hul eie mense is hulle ðf vergeet ðf van hardkoppigheid beskuldig, maar aan hul eie gewete het hul tot die einde trou gebly."⁵⁰⁾

Op Vrijheidslust voor die tweedrag, 1903; woning van J.R. Bothma op die byery van Bothma; van links na regs: J.R. Bothma; Theun de Vries, 'n jong Nederlander wat gehelp het; J.G. van Ham.

Foto afkomstig van H.R. van Ham

Verwysings.

- 1) Kyk C. de Jong, "Die blanke boere in Oos-Indië", (2) in "Pretoriana" no. 94, November 1988, p.72. Daar is per abuis vermeld dat Japie Strating kort na sy aankoms op Java oorlede is; die oorledene se naam was Japie van Straaten.
- 2) Die lys van 20 Onversoenlike Afrikaners staan met klein spellingsverskille in Willie Hefer se oorlogsherinneringe, Aanhangsel C van J.N. Brink, "Oorlog en ballingskap", by Nasionale Pers, Kaapstad ens., 1940, p.264, en in O.A. Visker, "Indisch familienamenboek", 's-Gravenhage, jaar (vraagteken), onder "De Onversoenlijken", p.91-93.
- 3) Kyk C. de Jong, "Die blanke boere in Oos-Indië (1)", Theodor Christoph Sandrock", in "Pretoriana" no. 93, April 1988, p.53-65.
- 4) Inligting oor J.G. van Ham grotendeels met dank ontvang van luitenant-kolonel R.H. van Ham te Utrecht, Nederland, seun van J.G. van Ham.
- 5) J.P. Schoenmaker, "Het verraad van Lombok, Augustus 1894", by W.P. van Stockum, 's-Gravenhage 1895, p.58 en volgende.
- 6) Mnr. R.H. van Ham het my 'n afskrif van 'n artikel uit die koerant "De Java-Bode" van 6 Desember 1900, oorgeneem uit die "Nieuwe Rotterdamse Courant" van Oktober 1900 of eerder, gestuur. Die artikel bevat 'n verslag van 'n ongenoemde korrespondent te velde in Suid-Afrika, een van talle korrespondente wat berigte aan oorsese koerante gestuur het. Die verslag beskryf 'n nagtelike verkenning deur luitenant J.G. van Ham met 9 manskappe op 3 Julie 1900 by Lindley in opdrag van generaal C.R. de Wet. Die korrespondent prys Van Ham en ongetwyfeld tereg, maar origins romantiseer hy in belangrike mate en hy herinner aan verhale oor Amerindiane van die Duitse jeugskrywer Karl May, destyds gewild.
- 7) Bron: "Alphabetical list of the prisoners of war in Ceylon", gedruk en gedateer 30 November 1901, met latere aanvullings, mededeling daaruit deur mej. E.M. Wessels, Oorlogsmuseum Bloemfontein. Die krygsgevangene van J.G. van Ham was 15 213.
- 8) "Het Nieuws van den Dag van Nederlandsch-Indië", 13 Januarie 1904, p.1 berig: Bothma was voortdurend beneden (in Bandoeng of Batavia - C.d.J.), de gast van den assistent-resident, kwam eindelijk boven en duwde den verbaasden commandant (J.G. van Ham) den volgende minzamen brief in zijn maag:
"The Apiary", Dec. 20th 1903.
J.G. van Ham Esq, Vrijheidslust

Sir, I herewith beg to inform you that from this moment Vrijheidslust with everything thereon must be considered as in my possession as Chief of the colony. And therefore I wish you to be fully understood that nothing may be removed, or touched in any way whatsoever without my presence or a written document bearing my signature allowing anything to be done.

Further that you, C.J. Uys, W.J. Hefer and F.C. Hefer will henceforth be considered till time of departure as guests and guests only.

I am, Sir, respectfully yours,

(w.g.) J.R. Bothma

Chief of the colony

- 9) W.J. Hefer, "Aanhangsel C" in J.N. Brink, "Oorlog en ballingskap", Nasionale Pers, Kaapstad 1940 ens., p.247-286; daarin is 'n foto-portret van Willie Hefer wat oorgeneem is in "Pretoria" no. 94, November 1988, laaste bladsy.
- 10) Volgens die "Alphabetical Roll of the Prisoner of War in Ceylon, 30 November 1901" was sy gevangenner 9722.
- 11) "Alphabetical Roll of Prisoners of War in Ceylon, 30 November 1901", inligting hieruit van mej. E.M. Wessels, Oorlogsmuseum, Bloemfontein-sy gevangenner was 3110.
- 12) "Het Nieuws van den dag van Nederlandsch-Indië", Batavia, 13 Januarie 1904, p.1.
- 13) O.A. Visker, "Indisch familienamenboek", Den Haag, jaar ?, p.93.
- 14) Brief van mev. J.G.C. Reisner-Nagel, dogter van boer Nagel van 5 September 1987.
- 15) Brief van 4 Desember 1987 ontvang van mnr. R.H. van Ham te Utrecht, "Hollandsch Zuid-Afrika", jaargang 3 no. 2, Amsterdam, 15 Augustus 1911, onder opskrif "Transvalers in de Preanger". Die Onversoenlike Afrikaner is in Oos-Indië meestal "Transvalers" genoem.
- 16) O.A. Visker, "Familienamenboek", Den Haag, jaar ?, p.93.
- 17) Brief van 4 Desember 1987, ontvang van mnr. R.H. van Ham. Mnr. R.H. van Ham skryf my dat hy die huis van "Oom Uys" goed geken het en dat sy ouer broer Piet op 10 Oktober 1912 in dié huis gebore is.
- 18) Inligting en foto's met dank ontvang van mev. J.W. Prinsloo gebore Uys te Pretoria, niggie van C.J. Uys.
- 19) Hy is nie gevind in die "Alphabetical Roll of the Prisoners of War in Ceylon, 30 November 1901" nie; van sy ontvlugting is origins niks bekend nie.
- 20) "Het Nieuws van den dag van Nederlandsch-Indië", Batavia, 13 Januarie 1904, p.1.
- 21) O.A. Visker, "Indisch familienamenboek", Den Haag, jaar ?, p.91. Nadat ek mnr. H.R. van Ham meegedeel het wat ek van J.R. Bothma weet, het hy my op 1 Februarie 1989 geskryf: "Nu begrip ik ook waarom Bothma - toen zijn dood in aantocht was - zijn oude makkers langs ging met een 'forgive and forget, forget and forgive'. Dat is de enige keer dat hij bij ons thuis (In Pengalengan) is geweest."
- 22) "Alphabetical Roll of the Prisoners of War in Ceylon, 30 November 1901"; sy gevangenner was 3130.
- 23) O.A. Visker, "Indisch familienamenboek", Den Haag, jaar ?, p.91.
- 24) Mededelings deur mej. E.M. Wessels, Oorlogsmuseum, Bloemfontein.
- 25) Willie Hefer (W.J. Hefer), Aanhangsel C in J.N. Brink, "Oorlog en ballingskap", Kaapstad ens., 1940, p.268 en 274.
- 26) O.A. Visker, "Indisch familienamenboek", Den Haag, jaar ?, p.91. skryf: "Geldenhuis, H.P. Deze persoon was bij zijn aankomst op Java reeds 'oud en ziek'. Hij schijnt nooit ergens te zijn ingepast, is steeds aangegeven als 'Transvaler'. Tot 1921 wordt hij als zodanig vermeld, na 1925 ontbreekt hij. Staat ook nergens als gehuwd aangeduid."

- Op H.P. Geldenhuys is van toepassing wat S.J.P. Oosthuizen in sy proefskrif: "Die beleid, behandeling en lewe van die krygsgevangenes gedurende die Anglo-Boere-oorlog 1899-1902", UOVS, Bloemfontein 1975, p.560-561, in gevoelvolle woorde oor 'n ander krygsgevangene geskryf het: "In Ceylon het uiteindelik een krygsgevangene, 'n Vrystater H.E. Engelbrecht, agtergebly. Onder jammerlike omstandighede het hy hom in Hambertota gevestig waar hy op 23 Maart 1922 oorlede is. Van hom skryf R.L. Brohier: 'Beyond the wild, relentless waters of the Styx the turbulent spirit of the last man in 5000 who would not compromise, had found eternal rest. A simple inscribed stone in the Hambertota cemetery marks the spot where his mortal remains were buried. In this setting the rhythmic beat of sea on shore and the sighing winds of the open spaces sound a monotonous dirge. Their mournful murmur echoes the yearning of these exiles whose misty eyes were strained on every hill and glade of green: '...till anguish keen/ Did once again a fresh hold take,/ the dear dead voices of the veldt awake/ that might have been'." Brohier haal die versreëls waarmee hy eindig, uit die gedig "Exile" in die kampkoerant "Dyatallawa Dum-Dum".
- 27) "Alphabetical Roll of the Prisoners of War in Ceylon, 30 November 1901"; sy gevangennommer was 9724, dié van sy gelyknamige vader was 9723.
 - 28) O.A. Visker, "Indisch familienamenboek", Den Haag, jaar?, p.91.
 - 29) "Alphabetical Roll of the Prisoners of War in Ceylon, 30 November 1901"; sy gevangennommer was 3170.
 - 30) O.A. Visker, "Indisch familienamenboek", Den Haag, jaar ?, p.92.
 - 31) "Alphabetical Roll of the Prisoners of War in Ceylon, 30 November 1901"; sy gevangennommer was 7695.
 - 32) O.A. Visker, "Indisch familienamenboek", Den Haag, jaar ?, p.96.
 - 33) W.J. Hefer, Aanhangel C in J.N. Brink, "Oorlog en ballingskap", Kaapstad 1940, p.286.
 - 34) O.A. Visker, "Indisch familienamenboek", Den Haag, jaar ?, p.92.
 - 35) S.J.P. Oosthuizen, "Die beleid, behandeling en lewe van die krygsgevangenes gedurende die Anglo-Boere-oorlog 1899-1902", Bloemfontein 1975, p.417. Willie Hefer, t.a.p. 262, het 'n ander, minder geloofwaardige storie. Hy beweer dat Louis Hirschland, Tielie Roos en hy deur 'n vuilwatervoor uit Ragama ontsnap het en 'n paar dae later deur koelies gepak is.
 - 36) O.A. Visker, "Indisch familienamenboek", Den Haag, jaar ?, p.92.
 - 37) O.A. Visker, "Indisch familienamenboek", Den Haag, jaar ?, p.92.
 - 38) W.J. Hefer, Aanhangel C in J.N. Brink, "Oorlog en ballingskap", Kaapstad ens., 1940, p.286.
 - 39) Willie Hefer, Aanhangel C in J.N. Brink, "Oorlog en ballingskap", Kaapstad ens., 1940, p.264.
 - 40) "Alphabetical Roll of the Prisoners of War in Ceylon, 30 November 1901"; sy gevangennommer was 22 309.
 - 41) Hefer, t.a.p. verwysing 39, p.286.
 - 42) W.J. Hefer, Aanhangel C in J.N. Brink, "Oorlog en ballingskap", Kaapstad ens., 1940, p.268.

- 43) Hefer, t.a.p. voorgaande verwysing, p.283 - Die inligting in O.A. Visker, "Indisch familienamenboek", Den Haag, jaar ?, p.92, stem nie met Hefer se inligting ooreen nie. Visker deel mee: "Van Straaten, J.F. word in 1904 assistent op de onderneming Medan Estates op Noord-Sumatra. In 1906 wordt hij assistent op de onderneming Sampali bij Medan. Ontbreekt na 1908." Ek vermoed dat Visker 'n gebore Nederlander op die oog het; die naam Van Straaten is naamlik ook in Nederland welbekend.
- 44) "Alphabetical Roll of the Prisoners of War in Ceylon, 30 November 1901"; sy gevangenner was 6532.
- 45) O.A. Visker, "Indisch familienamenboek", Den Haag, jaar ?, p.93.
- 46) Willie Hefer, Aanhangel C in J.N. Brink, "Oorlog en ballingskap", Kaapstad ens., 1940, p.286.
- 47) "Alphabetical Roll of the Prisoners of War in Ceylon, 30 November 1901"; sy gevangenner is 14 152.
- 48) O.A. Visker, "Indisch familienamenboek", Den Haag, jaar ?, p.93.
- 49) Willie Hefer, Aanhangel C in J.N. Brink, "Oorlog en ballingskap", Kaapstad ens., 1940, p.286.
- 50) Oosthuizen, t.a.p. verwysing 35, p.561.

Johan Gerrit van Ham en sy eggenote Carolina Anna Henriëtte van Ham gebore De Vries op hul boereplaas by Pengalengan op Wes-Java omstreeks 1930.

Foto afkomstig van H.R. van Ham

Book review article.

THE BUSHVELDT CARBINEERS; NO "SCAPEGOATS OF THE EMPIRE"

Review by C. de Jong of: Arthur Davey, "Breaker Morant and the Bushveldt Carbineers, edited with commentary"; Van Riebeeck Society, Second series no. 18, Cape Town 1987, 65 + 245 pp.

Short history of the Bushveldt Carbineers (BVCs).

On 21 February 1901 the British Intelligence Department at Headquarters in Pretoria founded a new irregular corps of veteran volunteers, called the BVCs, to combat and suppress the guerrilla activities of Boers in the halfwild Northern Transvaal, by applying the same tactics as the Boers. About half of the BVCs were Australians, the other were British or South Africans, including several "joiners" or National Scouts, i.e. Boer turncoats. They were attracted by the extra pay, 7 shillings a day. Several officers and NCOs were promoted in rank, e.g. P. Hunt became a captain, Henry Morant, Peter Handcock, G.R. Witton, and H. Picton (British) became lieutenants. Captains P. Hunt and Alfred Taylor told the men that Headquarters had ordered them verbally to shoot Boer prisoners of war. From July to September 1901 BVCs killed at least 20 surrendered whites and 3 blacks. Among them were some unwelcome witnesses of executions, namely BVC J.H. van Buuren, a joiner, and the Berlin missionary Daniel Heese, not a German as is often maintained, but a British subject.

The murder on Heese awakened Headquarters, BVC officers were arrested, a Court of Inquiry was convened, followed by a secret Court-Martial at Pietersburg and Pretoria. The Court sentenced Morant, Handcock and Witton to death and cashiered Picton. The Commander-in-Chief, Kitchener, converted Witton's sentence into life imprisonment in Britain. Morant and Handcock were shot in Pretoria on 27 February 1902 and buried in the Old Cemetery.

The sentences raised excitement in Australia and these led to Witton's release in 1904. The glorification of the sentenced BVCs in Australia did not start with Morant's and Handcock's deaths, but later. Rev. Gordon Tidy and Frank Renar wrote on Morant and called his life a sorry history. The glorification started in earnest with the appearance of Witton's book "Scapegoats of the Empire" in 1907. Thereafter a series of publications on the BVCs appeared, mostly in Australia, many exonerating the BVCs in Witton's vein, some objective, e.g. Margaret Carnegie and Frank Shields, "In search of Breaker Morant" (1979) and Kit Denton, "Closed file" (1983). Publications of South Africans are scarcer. I know of a chapter by Gustav Preller in his book on Captain Jack Hindon, an article by Dr. C.A.R. Schulenburg and Prof. Davey's book reviewed here.¹⁾

Documents and commentary.

Some authors on the BVC have added transcriptions of original documents to their work, such as Witton, Carnegie and Shields and Denton. Prof. Davey has now published the first comprehensive collection of documents regarding the sorry BVC-story with general introduction, comments, notes and bibliography. The documents comprise private letters from BVC Sergeant Frank Eland to his wife; letters of Berlin missionaries on the death of Rev. Heese; letters of Frederick R. de Bertolano, a Spaniard born in Australia, Intelligence Officer at Headquarters and the driving force behind the judicial action against the BVC and his important statement in 1953 on p.53-64; papers of the Court of Inquiry and the Court-Martial, among which Reuter's interesting press report on the trial from Durban (p.126-139); papers on Witton's imprisonment and release and on the compensation for victims of the BVCs. Annexures with inter alia a list of BVCs, a bibliography and index complete Prof. Davey's deserving work.

Conclusions.

The following statements of Prof. Davey are of special interest:-

A large part of the BVCs were non-Australians. There were rascals among the BVCs, but also many brave and decent men. Prof. Davey refers to the letter of 15 troopers, dated October 1901, to their commander at Pietersburg to protest against the behaviour of some officers; he refers to the terror imbued by these officers in the troopers (p.78-82, Dr. Schulenburg) and to the troopers' resentment against the stern discipline inspired by those officers (p.78-80). Prof. Davey does not believe that Headquarters ever ordered the executions of surrendered prisoners, as this action would prolong the war (p.xxxviii). He refers to the escalating cruelty of this bush war and statements that superior officers verbally ordered the execution of prisoners during another guerrilla, that of the US Army in Vietnam in the 60s and the proceedings against Lt. W. Calley of the USA (p.xxii), that reminds one of the lawsuit against the BVCs. Kitchener did not leave Pretoria because he wished to escape requests to pardon the condemned BVCs, but because he had to supervise the campaign against General C.R. de Wet.

The BVC was not disbanded in October 1901, but it was re-staffed and renamed Pietersburg Light Horse. The victims of the BVCs receive hardly any attention from the people, who regarded the sentenced BVCs as heroes and martyrs - as is usual with venerators of so-called freedom fighters who act as terrorists, I think. The trial of Court-Martial was fair, according to Prof. Davey: they acquitted Handcock of the murder of Heese on account of his alibi - certainly a false one - and they recommended Kitchener to pardon the sentenced BVCs. The British

War Office did not deliberately withhold the documents of the Court-Martial from historical research, as some authors allege, e.g. Denton. Prof. Davey states that these documents were destroyed with other military papers by the Luftwaffe in London in September 1940. Fortunately enough documents are available to explain the events and trials dealt with in Prof. Davey's book.

Questions.

The Australian Kit Denton has succeeded his novel "Breaker Morant" - the second novel on this horsebreaker - with his historical work "Closed file, The true story behind the execution of Breaker Morant and Peter Handcock" (1983).²⁾ But the BVC-file is not yet closed, for several intriguing questions have not been convincingly answered and will probably never be solved. I pose the following questions:-

- (1) "Boer atrocities"? - British correspondents during the War refer to Boer atrocities in Northern Transvaal, which justified the stern actions of irregular corps such as the BVC against guerrilla fighters. Prof. Davey mentions only trainwrecking which was not a warcrime, according to British military law (p.xxxix), and some Boer shooting at passengers of derailed trains which was understandable during the confusion - I mention in this context that the German inventor of the Boer train-boobytrap, Carl Cremer, who surrendered during a trainwrecking close to Potgietersrust, was nevertheless killed.³⁾ I have read of very few, if any, other warcrimes of Boers in Northern Transvaal.
- (2) Alfred Taylor - Captain Taylor was acquitted by the Court-Martial and kept his rank in spite of his very bad reputation as Bulala (killer) Taylor and Bertolano's harsh judgment of his character and behaviour.
- (3) Mutilations - Captain P. Hunt of the BVC, Morant's friend, Frank Eland, fieldcornet Barend Viljoen and two other Boers fell in a savage fight on a farm at Duivelskloof. Two days later the bodies of Hunt and Viljoen were found stripped and mutilated. BVCs assumed that Boers had maltreated Hunt's body. This explains Morant's revenge on Boer surrenderers. But some witnesses stated that also Viljoen's body was mutilated. Indeed mutilation by Boers was very unusual. Viljoen's family, Dr. Schulenburg and Prof. Davey suppose that blacks mutilated the bodies when they were abandoned after the fight, that means they removed parts of the bodies to make medicine from these "strong men", inter alia the genitals, which is not mentioned with Victorian decency by witnesses and Prof. Davey. I think this is the best explanation.

- (4) The Berlin missionaries - Rev. Fritz Reuter, Rev. Daniel Heese and other missionaries were very friendly to British soldiers (among them the BVCs). Why? I suppose because they disapproved of the behaviour of many local Boers - rough and tough farmers of the pioneer frontier - towards the blacks, as was usual with missionaries regarding white farmers in South Africa. Their pro-British attitude was badly rewarded by the BVC-murder of Heese.
- (5) The most picturesque figure in the BVC-scandal is Harry Morant, central in historical works and novels. I think that his character is full of contrasts and could be analyzed in more detail, and that his poems should get more attention. Several authors have reprinted and quoted his poems and some incorrectly called them doggerel verse. They can possibly shed more light on his character.

We should be grateful to Prof. Davey and the Van Riebeeck Society for giving us a comprehensive collection of BVC-documents regarding a black episode of the Anglo-Boer War, because this war still attracts amazingly many authors outside South Africa and many Australians claim rehabilitation of the reputation of the sentenced BVCs.

References.

- 1) Gustav Schoeman Preller, "Kaptein Hindon", Pretoria 1916 - C.A.R. Schulenburg, "Die Bushveldt Carbineers, 'n Groep uit die Anglo-Boereoorlog", in "Historia", jaargang 26, Pretoria, Mei 1981; p.37-58 - Arthur Davey, "Bushveldt Carbineers: Pretoria connections", in "Pretoriana" no. 92, November 1987, p.51-52, introduced by C. de Jong, p.44-49.
- 2) Reviewed by G. Baines in "KLEIO, Journal of the Department of History, University of South Africa", volume 17, Pretoria 1985, p.122-123.

In 1981 an excellent Australian film "Breaker Morant" came into circulation, objective as it shows the murders committed by BVC officers, but misleading as it attributes to Headquarters the verbal orders to BVC officers to kill Boer prisoners.

- 3) Prof. Davey does not refer to Preller's statement in his "Kaptein Hindon" that Kitchener stopped the trainwrecking by ordering the placing of Boer non-combatants into trucks which were coupled before the locomotives and would be blown up first by Boer traps.

POEM OF HENRY MORANT, THE BREAKER

The Bushveldt Carbineer Henry Morant, nicknamed "the Breaker" (i.e. tamer of horses) was a cowboy in Australia, a soldier in the Anglo-Boer War who was executed for war crimes in Pretoria on 27 February 1902, and also a poet. He may have sinned, but I like his poetry in his "Bush ballads". They are refreshing as the morning wind that sweeps Australian grasslands and typify cowboys in a picturesque way. Here follows an example of these Bush ballads, printed in F.M Cutlack, "Breaker Morant, A horseman who made history", URE Smith, Sydney etc., 1962, p.121-122.

The Brigalow Brigade

There's a band of decent fellows
On a cattle-run outback -
You'll hear the timber smashing
If you follow in their track;
Their ways are rough and hearty,
And they call a spade a spade;
And a pretty rapid party
Are the Brigalow Brigade.

They are mostly short of 'sugar'
And their pockets, if turned out,
Would scarcely yield the needful
For a decent four-man 'shout'.
But they'll scramble through a tight place
Or a big fence unafraid,
And their hearts are in the right place
In the Brigalow Brigade.

They've painted Parkes vermilion¹⁾
And they've coloured Orange blue,
And they've broken lots of top-rails
'Twixt the sea and Dandaloo;
They like their grog and palings
Just as stiff as they are made -
These are two little failings
Of the Brigalow Brigade.

The Brigalow Brigade are
Fastidious in their taste
In the matter of a maiden
And the inches of her waist;
She must be sweet and tender
And her eyes a decent shade -
Then her Ma may safely send her
To the Brigalow Brigade.

But women, men, and horses,
With polo in between,
Are mighty potent forces
In keeping purses lean;
But spurs are never rusty,
Though they seldom need their aid -
For 'the cuddies ain't too dusty'
In the Brigalow Brigade.

Reference.

1) to paint the town red.

V&R DRUKKERY PRETORIA